

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І.І. МЕЧНИКОВА
Кафедра географії України, ґрунтознавства і земельного кадастру

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної роботи
(Майя НІКОЛАЄВА)

«09» 09 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Історико-географічні системи землекористування»

(назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Галузь знань: 10 Природничі науки

Спеціальність: 106 Географія

Освітньо-професійна програма: «Землекористування і оцінка земель»

2024

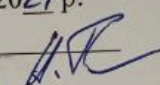
Робоча програма навчальної дисципліни «Історико-географічні системи землекористування». Одеса: ОНУ, 2024. 14 с.

Розробники:

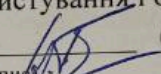
Буяновський Андрій Олександрович - кандидат географічних наук, доцент, завідувач кафедри географії України, ґрунтознавства і земельного кадастру
Красєха Єрофей Никифорович - доктор біологічних наук, професор, професор кафедри географії України, ґрунтознавства і земельного кадастру
Тригуб Валентина Іванівна - кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри географії України, ґрунтознавства і земельного кадастру

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри географії України, ґрунтознавства і земельного кадастру

Протокол № 01 від "30" 08 2024 р.

Завідувач кафедри _____ (підпис) (Андрій БУЯНОВСЬКИЙ)

Погоджено із гарантом ОПП «Землекористування і оцінка земель»

_____ (підпис) (Андрій БУЯНОВСЬКИЙ)

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК) геолого-географічного факультету

Протокол № 1 від "30" 08 2024 р.

Голова НМК _____ (підпис) (Віталій СИЧ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____

Протокол № ___ від "___" _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____ (підпис) _____

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____

Протокол № ___ від "___" _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____ (підпис) _____

1.Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>Очна форма навчання</i>	<i>Заочна форма навчання</i>
Загальна кількість: кредитів – 4,0 годин – 120 змістових модулів – 2	Галузь знань <u>10 Природничі науки</u> (шифр і назва) Спеціальність <u>106 Географія</u> (код і назва) Спеціалізації: _____ (назва) Рівень вищої освіти: <u>Перший (бакалаврський)</u>	<i>Вибіркова</i>	
		<i>Рік підготовки:</i>	
		4-й	
		<i>Семестр</i>	
		8-й	
		<i>Лекції</i>	
		36 год.	
		<i>Практичні, семінарські</i>	
		24 год.	
		<i>Лабораторні</i>	
		<i>Самостійна робота</i>	
		60 год.	
Форма підсумкового контролю: іспит			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета – полягає у підготовці фахівців, які володіють знаннями про загальні принципи, методологічні підходи та критерії виділення історико-географічних зрізів суспільно-географічного розвитку, зокрема в частині землекористування.

Завданнями навчальної дисципліни полягає у застосуванні на екологічній основі прогнозів розвитку сільського господарства, альтернативних моделей землеробства, екологізації рослинництва і тваринництва та інших шляхів ведення сільського господарства; ознайомитись з сучасними екологічно-безпечними технологіями вирощування сільськогосподарських рослин, особливостями функціонування агроєкосистем та методами керування ними для забезпечення високої продуктивності, економічної ефективності та екологічної збалансованості аграрного виробництва.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

а) загальних (ЗК): **ЗК 1.** Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях; **ЗК 7.** Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел; **ЗК 12.** Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

б) фахових (ФК): **ФК 5.** Здатність аналізувати склад і будову геосфер (у відповідності до спеціалізації) на різних просторово-часових масштабах; **ФК 7.** Знання і використання специфічних для географічних наук теорій, парадигм, концепцій та принципів відповідно до спеціалізації; **ФК12.** Здатність проводити польові та камеральні роботи ґрунтознавчо-географічного спрямування, надавати правову оцінку природокористування та використання ґрунтово-земельних ресурсів, оцінку сучасного стану землекористування, виділяти головні проблемні питання та надавати шляхи їх вирішення з метою оптимізації ґрунто- і землекористування.

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен

знати:

- склад і структуру основних типів агроєкосистем;
- особливості енергообміну в агроєкосистемах;
- шляхи мінімізації негативних наслідків для навколишнього середовища під час ведення аграрного виробництва;
- інноваційні технології для підвищення екологічного рівня агросфери;
- принципи проведення агроєкологічного моніторингу.

вміти:

- вільно володіти понятійним апаратом;
- розробляти заходи, які сприяють створенню високопродуктивних і стійких агроєкосистем;
- здійснювати оцінювання екологічного стану агроландшафтів і природно-ресурсного потенціалу регіонів України;
- екологічне обґрунтування розвитку аграрного виробництва на певній території;
- визначити енергетичну ефективність вирощування сільськогосподарських культур і функціонування агроєкосистем;
- розробляти заходи оптимізації структури агроєкосистем, підвищення їх продуктивності та стійкості, мінімізації негативного впливу аграрного виробництва на навколишнє середовище;
- користуватися спеціальною термінологією, нормативними документами, картографічними матеріалами агроєкологічного профілю.

Програмні результати навчання (ПРН): **Р02.** Знати і розуміти основні види географічної діяльності, їх поділ; **Р09.** Аналізувати склад і будову природних і соціосфер (у відповідності до

спеціалізації) на різних просторово-часових масштабах; **P10.** Знати цілі сталого розвитку та можливості своєї професійної сфери для їх досягнення, в тому числі в Україні; **P12.** Знати і вміти використовувати методи ґрунтознавства і географії ґрунтів, проводити оцінку існуючого землекористування, природокористування, його правочинність.

3. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Поняття про історичну географію. Еволюція землекористування. Історико-географічні аспекти розвитку землекористування.

Тема 1. Онтологічне значення історичної географії. Історико-географічні зрізи формування та розвитку суспільно-географічного комплексу України. Історія розвитку земельних відносин в Україні.

Значення історичної географії. Методологічні основи спецкурсу «Історична географія». Міжпредметні та міждисциплінарні зв'язки навчальної дисципліни. Історико-географічні зрізи формування та розвитку суспільно-географічного комплексу України. Історія розвитку земельних відносин в Україні.

Тема 2. Підходи до дослідження та класифікація землекористування.

Сутність та дефініції землекористування. Методи, підходи та методичні прийоми в дослідженнях землекористування. Класифікації та таксономії в землекористуванні.

Тема 3. Етап раннього землекористування в Україні (7 тис. р. до н. е. – кінець XV ст.) Дослов'янський і ранньослов'янський періоди.

Дослов'янський період в землекористуванні в Україні. Перехід від привласнювального до відтворювального землекористування. Ранньослов'янський період як перехід від пересувного землеробства до трипілья в сільськогосподарському землекористуванні.

Тема 4. Перші земельні реформування (початок XVI – кінець XVII ст.). Період волочної реорганізації землеволодінь.

Період волочної реорганізації землеволодінь у складі Великого князівства Литовського і Польщі. Фільваркові господарства. Первинний поділ ґрунтів за якісними характеристиками для оподаткування.

Тема 5. Період козацького перерозподілу земельної власності.

Період козацького перерозподілу земельної власності. Ліквідація земельних володінь польського короля, шляхти, католицької церкви. Формування індивідуальних селянських і козацьких господарств. Козацьке рангове землеволодіння, православні монастирські землеволодіння. Відновлення на Заході України магнатського фільваркового землеволодіння.

Тема 6. Поміщицьке землеволодіння (початок XVIII – середина XIX ст.).

Поміщицьке землеволодіння на початку XVIII – середині XIX ст. Кріпосне право. Трипільна система землеробства цього періоду. Формування класу великих землевласників, стан безземельних селян. Перерозподіл земель монастирської власності, селянські рухи та їх наслідки в землеволодінні та землекористуванні.

Тема 7. Капіталістичне землекористування (1848–61 – 1914 рр.). Період ліквідації кріпосного права. Період столипінських реформ і землевпорядкування.

Капіталістичне землекористування та його особливості. Період ліквідації кріпосного права. Втрата прав на користування громадськими земельними наділами (лісами, пасовищами). Формування трьох видів селянського землеволодіння: подвірного, общинного, особистого. Інтенсифікація землекористування та впровадження товарного землеробства. Період столипінського землевпорядкування – заміна общинного землекористування на одноосібні

хутірські та відрубні землеволодіння. Результати та наслідки столипінських реформ в землекористуванні.

Тема 8. Військово-революційні реформування землекористування (1914–1921 рр.). Більшовицьке реформування землекористування, ліквідація приватної власності на землю (1922–1939 рр.). Період земельних громад. Період масової колективізації. Окупаційне землекористування та його післявоєнний період (1940–1952 рр.). Період німецького окупаційного землекористування.

Військово-революційні реформування землекористування (1914–1921 рр.). Зниження капіталістичної інтенсифікації землекористування. Ліквідація німецького колоністичного землеволодіння. Політика “воєнного комунізму”, “продрозверстки” та комуністична програма націоналізації землі. Період земельних громад. Період масової колективізації: перехід від індивідуального селянського господарства до колективних форм господарювання, ліквідація «куркулів», запровадження НЕПу та його криза. Вилучення продовольства з колективних господарств, що стало причиною голодомору; початок ліквідації хутірського землекористування. Окупаційне землекористування та його післявоєнний період. Період німецького окупаційного землекористування.

Тема 9. Період післявоєнного радянського землекористування землекористування (1945–1990 рр.).

Період відбудови радянського землекористування, відновлення колгоспно-радгоспної системи землекористування на всій території України, укрупнення колгоспів та наслідки для землевпорядкування. Меліоративні заходи (зрошення, осушення, хімічна меліорація) та удобрення полів як заходи інтенсифікації землеробства того періоду: причини та наслідки на природу та систему землеустрою. Картографування та якісна оцінка ґрунтів, розвиток землевпорядної служби, наукових центрів в Україні в галузі ґрунтознавства, землекористування, оцінки земель.

Тема 10. Землекористування в незалежній Україні (1990 р. – до нині).

Реформування землекористування в Україні. Ліквідацію державної монополії власності на землі та впровадження трьох форм (державної, колективної, приватної). Безоплатна передача у приватну власність сільськогосподарських земель. Зміна структури земельного фонду. Проблеми створення та ведення системи земельного кадастру. Інтенсифікація землеробства, кліматичні зміни як чинники деградації ґрунтів в Україні. Становлення ринку земель сільськогосподарського призначення, мораторій на продаж сільськогосподарських земель, оренда та їх обіг (спадкування, дарування тощо). Сучасні проблеми ґрунто- і землекористування в період воєнного стану в Україні (2014-? рр.)

Змістовий модуль 2. Сучасні системи землекористування. Проблеми екологічного зрівноваженого і сталого розвитку землеробства.

Тема 11. Екологічне землекористування в системі відносин «людина і природа».

Екологічне землекористування. Екологічні аспекти взаємодії суспільства і природи. Місце і роль екології землекористування в структурі сучасної екології. Екологічні відносини в організації використання й охорони земель. Формування видів землекористування екологічного спрямування.

Тема 12. Місце і роль сталих агропрактик в суспільному розвитку. Системи індустріально-аграрного типу та постіндустріального господарського розвитку.

Сталий розвиток с/г виробництва. Місце і роль сталих агропрактик в суспільному розвитку. Системи індустріально-аграрного типу та постіндустріального господарського розвитку. Україна та її АПК.

Тема 13. Сучасні проблеми землекористування.

Стан та перспективи землекористування в Україні. Сучасна структура земельного фонду України. Сільськогосподарська освоєність земель та структура с/г угідь в Україні, регіональні характеристики. Класифікація проблем в землекористуванні. Сучасні проблеми землекористування в Україні та напрями їх вирішення.

Тема 14. Сучасні системи землеробства. Поняття про екологізацію землеробських практик. Регіональні особливості землеробських практик в Україні. Інтенсивні системи землеробства в степовій зоні України.

Сучасні системи землеробства в Україні, наукові розробки та приклади їх впровадження в практику виробництва. Поняття про екологізацію землеробських практик. Регіональні особливості землеробських практик в Україні. Інтенсивні системи землеробства в степовій зоні України. Зрошення в степовій в степовій зоні України та його наслідки на економіку, екологію, природо- та землекористування.

Тема 15. Одеська наукова школа досліджень чорноземів і проблем екологізації землеробства (особистий досвід і практичні кейси).

Історія ґрунтознавчих досліджень на території Одеської області. Періодизація наукових досліджень і виробничо-практичних робіт на Одещині. Формування Одеської наукової школи досліджень чорноземів і проблем екологізації землеробства. Приклади сучасних екологорівноважених агропрактик в Одеському регіоні. Приклади органічного землеробства як різновид екологобезпечного землекористування на Одещині.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин									
	Денна форма навчання					Вечірня форма навчання				
	Усьо-го	у тому числі				Усьо-го	у тому числі			
		Л	п/с	лаб.	с.р.		Л	п/с	лаб.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Змістовий модуль 1. Поняття про історичну географію. Еволюція землекористування. Історико-географічні аспекти розвитку землекористування.										
Тема 1. Онтологічне значення історичної географії. Історико-географічні зрізи формування та розвитку суспільно-географічного комплексу України. Історія розвитку земельних відносин в Україні	8	2	2		4					
Тема 2. Підходи до дослідження та класифікація землекористування	4	2			2					
Тема 3. Етап раннього землекористування в Україні (7 тис. р. до н. е. – кінець XV ст.). Дослов'янський і ранньослов'янський періоди	4	2			2					
Тема 4. Перші земельні реформування (початок XVI – кінець XVII ст.). Період волочної реорганізації землеволодінь	4	2			2					
Тема 5. Період козацького перерозподілу земельної власності	6	2			4					

Тема 6. Поміщицьке землеволодіння (початок XVIII – середина XIX ст.)	6	2			4				
Тема 7. Капіталістичне землекористування (1848–61 – 1914 рр.). Період ліквідації кріпосного права. Період столипінських реформ і землевпорядкування	8	2	2		4				
Тема 8. Військово-революційні реформування землекористування (1914–1921 рр.). Більшовицьке реформування землекористування, ліквідація приватної власності на землю (1922–1939 рр.). Період земельних громад. Період масової колективізації. Окупаційне землекористування та його післявоєнний період (1940–1952 рр.). Період німецького окупаційного землекористування	8	2	2		4				
Тема 9. Період післявоєнного радянського землекористування (1945– 1990 рр.)	11	4	4		3				
Тема 10. Землекористування в незалежній Україні (1990 р. – до нині).	11	4	4		3				
Разом за змістовим модулем 1	70	24	14		32				
Змістовий модуль 2. Сучасні системи землекористування. Проблеми екологічного зрівноваженого і сталого розвитку землеробства.									
Тема 11. Екологічне землекористування в системі відносин «людина і природа»	8	2	2		4				
Тема 12. Місце і роль сталих агропрактик в суспільному розвитку. Системи індустріально-аграрного типу та постіндустріального господарського розвитку	8	2	2		4				
Тема 13. Сучасні проблеми землекористування	10	2	2		6				
Тема 14. Сучасні системи землеробства. Поняття про екологізацію землеробських практик. Регіональні особливості землеробських практик в Україні. Інтенсивні системи землеробства в степовій зоні України	10	2	2		6				
Тема 15. Одеська наукова школа досліджень чорноземів і проблем екологізації землеробства (особистий досвід і практичні кейси)	14	4	2		8				
Разом за змістовим модулем 2	50	12	10		28				
Усього годин	120	36	24		60				

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин д/ф, в/ф
1	Історико-географічні зрізи формування та розвитку суспільно-географічного комплексу України. Історія розвитку земельних відносин в Україні.	2, -
2	Особливості капіталістичного землекористування, ліквідація кріпосного права та його наслідки в землекористуванні. Столипінські земельні реформи.	2, -
3	Військово-революційні реформування землекористування (1914–1921 рр.). Політика “воєнного комунізму”, “продрозверстки” та комуністична програма націоналізації землі. Період земельних громад. Період масової колективізації, розкуркулювання, НЕП, голодомор, ліквідація хутірського землекористування. Окупаційне землекористування та його післявоєнний період. Період німецького окупаційного землекористування.	2, -
4	Період післявоєнного радянського землекористування землекористування (1945–1990 рр.). Колгоспно-радгоспна система землекористування. Історія меліоративного будівництва на півдні України і його наслідки на природокористування і екологію.	4, -
5	Землекористування в незалежній Україні (1990 р. – до нині). Інтенсифікація землеробства, кліматичні зміни як чинники деградації ґрунтів в Україні. Становлення ринку земель сільськогосподарського призначення, мораторій на продаж сільськогосподарських земель, оренда та їх обіг (спадкування, дарування тощо). Сучасні проблеми ґрунто- і землекористування в період воєнного стану в Україні (2014-? рр.)	4, -
	Разом	14, -

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин д/ф, в/ф
1	Екологічні відносини в організації використання й охорони земель	2, -
2	Аналіз системи індустріально-аграрного типу в Україні	2, -
3	Сільськогосподарська освоєність земель та структура с/г угідь в Україні (аналіз регіональних особливостей)	2, -
4	Регіональні особливості землеробських практик в Україні (на прикладі господарств Одещини)	2, -
5	Приклади сучасних екологорівноважених агропрактик (практичний досвід роботи з фермерськими господарствами Одещини)	2, -
	Разом	10, -

7. Теми лабораторних занять

Не передбачено

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми/ види завдань	Кількість годин, д/ф, в/ф
1	Тема 1. Онтологічне значення історичної географії. Історико-географічні зрізи формування та розвитку суспільно-географічного комплексу України. Історія розвитку земельних відносин в Україні.	4, -
2	Тема 2. Підходи до дослідження та класифікація землекористування.	2, -
3	Тема 3. Етап раннього землекористування в Україні (7 тис. р. до н. е. – кінець XV ст.) Дослов'янський і ранньослов'янський періоди.	2, -
4	Тема 4. Перші земельні реформування (початок XVI – кінець XVII ст.). Період волочної реорганізації землеволодінь.	2, -
5	Тема 5. Період козацького перерозподілу земельної власності.	4, -
6	Тема 6. Поміщицьке землеволодіння (початок XVIII – середина XIX ст.).	4, -
7	Тема 7. Капіталістичне землекористування (1848–61 – 1914 рр.). Період ліквідації кріпосного права. Період столипінських реформ і землевпорядкування.	4, -
8	Тема 8. Військово-революційні реформування землекористування (1914–1921 рр.). Більшовицьке реформування землекористування, ліквідація приватної власності на землю (1922–1939 рр.). Період земельних громад. Період масової колективізації. Окупаційне землекористування та його післявоєнний період (1940–1952 рр.). Період німецького окупаційного землекористування.	4, -
9	Тема 9. Період післявоєнного радянського землекористування землекористування (1945– 1990 рр.).	3, -
10	Тема 10. Землекористування в незалежній Україні (1990 р. – до нині).	3, -
11	Тема 11. Екологічне землекористування в системі відносин «людина і природа».	4, -
12	Тема 12. Місце і роль сталих агропрактик в суспільному розвитку. Системи індустріальноаграрного типу та постіндустріального господарського розвитку.	4, -
13	Тема 13. Сучасні проблеми землекористування.	6, -
14	Тема 14. Сучасні системи землеробства. Поняття про екологізацію землеробських практик. Регіональні особливості землеробських практик в Україні. Інтенсивні системи землеробства в степовій зоні України.	6, -
15	Тема 15. Одеська наукова школа досліджень чорноземів і проблем екологізації землеробства (особистий досвід і практичні кейси).	8, -
	Разом	60, -

До самостійної роботи відноситься (на вибір викладача):

- [1] – підготовка до лекцій, практичних, семінарських, лабораторних занять;
  - [2] – написання рефератів, есе;
  - [3] – індивідуальне навчально-дослідне завдання;
  - [4] – курсова робота тощо
- (п.2.8. Положення про освітній процес в ОНУ)*

9. Методи навчання

Пояснювально-ілюстративний, порівняльно-географічний, проблемного викладення та частково-пошуково-дослідницький. Використання матеріалів природничо- і ґрунтово-географічних досліджень та порівняльно-географічного аналізу.

Лекції із застосуванням наочних засобів, презентації, завдання для практичних занять та самостійної роботи, опрацювання нового матеріалу, в т.ч. із застосуванням інтернет-ресурсів.

10. Форми контролю і методи оцінювання

Поточний і періодичний контроль (усне опитування), оцінка виконання практичних та самостійних завдань, підсумковий контроль (усне опитування).

Критерії оцінювання результатів навчання

Оцінка за національною шкалою	Теоретична підготовка	Практична підготовка
	Здобувач освіти	
Відмінно	у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей; глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань; робить самостійні висновки, виявляє причинно-наслідкові зв'язки; самостійно знаходить додаткову інформацію та використовує її для реалізації поставлених завдань. Здатен виділяти суттєві ознаки вивченого за допомогою операцій синтезу, аналізу, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, формувати висновки і узагальнення, вільно оперувати фактами та відомостями.	глибоко та всебічно розкриває сутність практичних завдань, використовуючи при цьому нормативну, обов'язкову та додаткову літературу; може аргументовано обрати раціональний спосіб виконання завдання й оцінити результати власної практичної діяльності; вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу; проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних завдань при самостійній роботі.
Добре	достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей; з деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, застосовує знання для розв'язання стандартних ситуацій; самостійно аналізує, узагальнює і систематизує навчальну інформацію, при цьому допускаються окремі несуттєві неточності та незначні помилки.	правильно вирішує більшість практичних завдань за зразком; має стійкі навички виконання завдання.
Задовільно	володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або відтворює певну частину навчального матеріалу з елементами логічних зв'язків, знає основні поняття навчального матеріалу; має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого; під час виявлення причинно-	використовує знання в стандартних ситуаціях, має елементарні, нестійкі навички виконання завдання. Правильно вирішує половину завдань. Має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого; під час виявлення

	наслідкових зв'язків і формулювання висновків.	причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків.
Незадовільно з можливістю повторного складання	володіє навчальним матеріалом поверхово й фрагментарно; безсистемно виокремлює випадкові ознаки вивченого; не вмє робити найпростіші операції аналізу і синтезу; робити узагальнення, висновки; під час відповіді допускаються суттєві помилки	недостатньо розкриває сутність практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно вирішує окремі завдання за допомогою викладача, відсутні сформовані уміння та навички.
Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не володіє навчальним матеріалом.	виконує лише елементи завдання, потребує постійної допомоги викладача.

11. Перелік питань для підсумкового контролю

1. Онтологічне значення історичної географії.
2. Історико-географічні зрізи формування та розвитку суспільно-географічного комплексу України.
3. Історія розвитку земельних відносин в Україні.
4. Підходи до дослідження та класифікація землекористування.
5. Етап раннього землекористування в Україні (7 тис. р. до н. е. – кінець XV ст.).
6. Землекористування в дослов'янській і ранньослов'янській періоди.
7. Перші земельні реформування (початок XVI – кінець XVII ст.).
8. Період волоочної реорганізації землеволодіння.
9. Період козацького перерозподілу земельної власності.
10. Поміщицьке землеволодіння (початок XVIII – середина XIX ст.).
11. Капіталістичне землекористування (1848–61 – 1914 рр.).
12. Період ліквідації кріпосного права і особливості землекористування того періоду.
13. Період столипінських реформ і землевпорядкування.
14. Військово-революційні реформування землекористування (1914–1921 рр.).
15. Більшовицьке реформування землекористування, ліквідація приватної власності на землю (1922–1939 рр.).
16. Період земельних громад. Період масової колективізації.
17. Окупаційне землекористування та його післявоєнний період (1940–1952 рр.).
18. Період німецького окупаційного землекористування.
19. Період післявоєнного радянського землекористування землекористування (1945– 1990 рр.).
20. Землекористування в незалежній Україні (1990 р. – до нині).
21. Екологічне землекористування в системі відносин «людина і природа».
22. Екологічні відносини в організації використання й охорони земель.
23. Формування видів землекористування екологічного спрямування.
24. Місце і роль сталих агропрактик в суспільному розвитку.
25. Сталий розвиток с/г виробництва.
26. Системи індустріально-аграрного типу та постіндустріального господарського розвитку.
27. Стан та перспективи землекористування в Україні.
28. Сучасна структура земельного фонду України.
29. Сільськогосподарська освоєність земель та структура с/г угідь в Україні, регіональні характеристики.
30. Класифікація проблем в землекористуванні.
31. Сучасні проблеми землекористування в Україні та напрями їх вирішення.

32. Сучасні системи землеробства в Україні, наукові розробки та приклади їх впровадження в практику виробництва.
33. Поняття про екологізацію землеробських практик.
34. Регіональні особливості землеробських практик в Україні.
35. Інтенсивні системи землеробства в степовій зоні України.
36. Зрошення в степовій в степовій зоні України та його наслідки на економіку, екологію, природо- та землекористування.
37. Одеська наукова школа досліджень чорноземних ґрунтів.
38. Проблеми екологізації землеробства на Одещині.
39. Історія ґрунтознавчих досліджень на території Одеської області.
40. Періодизація наукових досліджень і виробничо-практичних робіт на Одещині.
41. Приклади сучасних екологорівноважених агропрактик в Одеському регіоні.
42. Приклади органічного землеробства як різновид екологобезпечного землекористування на Одещині.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль та оцінювання СР				Підсумковий контроль (контрольна робота за змістовими модулями 1 і 2)	Сума балів
Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2			
T1-10	СРС	T11-15	СРС	25	100
40	10	20	5		

T1, T2 ... T15 – теми змістових модулів

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	Відмінно	Зараховано
85-89	B	Добре	
75-84	C	Допустимо	
70-74	D		
60-69	E	Незадовільно з можливістю повторного складання	Не зараховано з можливістю повторного складання
35-59	FX		
0-34	F	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

1. Силабус навчальної дисципліни.
2. Конспекти лекцій та плани практичних занять.
3. Методичні матеріали до проведення практичних занять та виконання завдань.
4. Підручники і навчальні посібники.
5. Питання для поточного контролю і тестові завдання.
6. Питання і завдання для самостійної роботи.
7. Презентації, блок-схеми, графіки та інші ілюстративно-демонстраційні засоби навчання.

14. Рекомендована література

Основна

1. Красеха Є.Н. Біогеографія з основами екології. Навчальний посібник. Одеса: Астропринт, 2012. 572 с.
2. Надточій П.П., Мислива Т.М., Вольвач Ф.В. Екологія ґрунту. Житомир: «ПП Рута». 2010. 473 с.
3. Паньків Зіновій. Еволюція землекористування в Україні : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2012. 188 с.
4. Позняк С.П. Актуальні проблеми ґрунтознавства і географії ґрунтів : навч.посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 272 с.
5. Позняк С. П., Гавриш Н.С. Господареві про ґрунти і право на них = For the landowner about soils and legal aspects : науково-практичний посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 250 с.
6. Степи України: матеріали до історії заселення та освоєння. Том 1. Автор-укладач Красеха Є. Н. Одеса: Астропринт, 2015. 640 с.
7. Степи України: матеріали до історії колонізації краю Російською імперією. Том 2. Автор-укладач Красеха Є. Н. Одеса: Астропринт, 2015. 304 с.
8. Степи України; проблеми охорони та збереження ландшафтного і біологічного різноманіття. Том 3. Автор-укладач Красеха Є. Н. Одеса: Астропринт, 2020. 740 с.
9. Ступень М. Г. Державний земельний кадастр: сучасний стан і шляхи його вдосконалення. Монографія. Львів: НВФ «Українські технології», 2005. 176 с.
10. Теоретичні основи державного земельного кадастру: навчальний посібник [Ступень М. Г., Гулько Р. Й., Микула О. Я. та ін.]. Львів: «Новий Світ – 2000», 2003. 336 с.

Додаткова

1. Дністрянський М.С. Вступ до історичної географії України. Цикл лекцій. Львів, 2007.
2. Заставний Ф.Д. Українські етнічні землі. Львів: Світ, 1993.
3. Паньків З.П. Земельні ресурси: Навчальний посібник. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 272 с.
4. Романчук С.П. Історичне ландшафтознавство (теоретико-методологічні засади та методика антропогенно-ландшафтних реконструкцій давнього природокористування). Київ, 1998.
5. Трубочанінов С. В. Історична географія України: Курс лекцій. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2005.
6. Трубочанінов С. В. Історична географія України: Навч. посібник. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2003.
7. Мельничук А.Л., Поповіченко О.В. Просторові особливості перетворень аграрного виробництва на території в межах сучасної України в умовах демографічного зростання та зародження індустрії у другій половині ХІХ ст. Економічна і соціальна географія. 2012.
8. Павленко Ю.В. Передісторія давніх русів у світовому контексті. Київ, 1994.
9. Українська народність. Нариси соціально-економічної і етнополітичної історії. Київ: Наукова думка, 1999.
10. Халебський П. Україна країна козаків. Київ, 2008.

Додаткові електронні інформаційні ресурси

1. Вісник ОНУ. Серія Географічні та геологічні науки. Режим доступу: <http://visgeo.onu.edu.ua/>.
2. Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру. Режим доступу: <http://land.gov.ua/>.
3. Земельний вісник України. Режим доступу: <http://zemvisnuk.com.ua/>
4. Національний науковий центр "Інститут ґрунтознавства та агрохімії імені О. Н. Соколовського" НААН України. Режим доступу: <http://www.issar.com.ua/>.
5. Національний атлас України. Режим доступу: <http://www.wbc.org.ua/atlas/>.
6. Наукова бібліотека ОНУ імені І.І. Мечникова. Режим доступу: <http://www.lib.onu.edu.ua/>.
7. Український географічний журнал. Режим доступу: <https://ukrgeojournal.org.ua/>